

פנינים יקרים אמרות טהורות והדרכות ישרות שנשמעו מפי מרן רבינו ראש הישיבה שליט"א

בנישאות מרן רבינו ראש הישיבה שליט"א

פרשת ואתחנן תשפ"ג

פרשת עקב תשפ"ג ג'רון ל"ח

כח התפילה

כוחו של תפילה אחת

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר וגו' ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (ג' כו). בפרשה זו חזינן את כח התפילה, כאשר אנו רואים שהקב"ה אמר אל משה אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, והיינו שאם היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה ונכנס לארץ ישראל אע"פ שנגזרה הגזירה, ובפרט שאנו רואים כי אמר לו הקב"ה לשון אל תוסף דבר אלי ולא אמר לו כבר גזורה גזירה שאינך נכנס לא"י ושוב אין לך תועלת מלהתפלל, על כרחך שאפילו אם הקב"ה החליט יש בכוחו של תפילה אחת ויחידה לבטל גזרות קשות שנכתבו ונחתמו בטבעת המלך.

גדולה תפילה יותר ממעשים טובים

על דרך אחרת למדו חז"ל מפרשתן כוחו של התפילה, כמו שאמרו בגמרא (ברכות לב): אמר רבי אלעזר גדולה תפילה יותר ממעשים טובים, שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו, אף על פי כן לא נענה אלא בתפילה, שנאמר אל תוסף דבר אלי, וסמך ליה עלה ראש הפסגה, ע"כ, הרי לנו את כח התפילה אשר הוא גדולה יותר מריבוי מעשים טובים הגדולה ביותר שאפשר לעשות בעולם הזה וכלשון הגמרא אין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו, ואף על פי כן לא נענה אלא בתפילה, ודבר זה מובא אף בתנא דבי אליהו (ווסא פ"ו) דאיתא שם בזה הלשון: אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, אי אתה יכול לעמוד על מידותי, אלא הרי אני מודיעך מקצת מידותי, כשאני רואה את בני אדם שאין להן תוחלת, לא במעשהיהן ולא במעשה אבותיהן, אלא בשביל שהן עומדין ומברכין ומתחננין ומרבים תפילתי לפני, [אני] נזקק להן וכופל להן מזונותיהן, שנאמר (תהלים קב יח) פנה אל תפלת הערער וגו', ע"כ, והוא כמבואר בגמרא לעיל שגדולה היא תפלת הערער שמתחנן ומרבה בתפילה לפני הקב"ה, שיהא נזקקין לו להכפיל מזונותיו, אף שאין בידו זכויות כלל.

ואני תפילתי לך ה' עת רצון

עוד בחינה בכח התפילה יהיה כי לפעמים עושה הקב"ה כי התפלה תתקבל רק לאחר זמן, נמצא שאף שהאדם כבר התפלל טובא על ענין מסוים, מכל מקום אפשר שמה שמבקשים לו מלמעלה הוא הפצרה של תפילה יום אחר יום זמן מסוים, ונמצא כי אם מתייבש באמצע יכול להיות שיהיה זה באותו היום שנגזרה מלמעלה שיהיה נענה מאת השמים, או שמן השמים מצפים שיתאזר בסבלנות כי עדיין לא הגיע הזמן שיושע אך הישועה ממתנה לו למעלה, וצריך האדם להתחזק בעת ההוא לידע שאין שום תפילה חוזרת ריקם,

וענין זה איתא במדרש בפרשתן (דבר"ר פ"ב יז) מהו בכל קראנו אליו, אמרו רבנן יש תפלה שנענית לארבעים יום, ממי את למד ממש, דכתיב (עיי' דברים ט יח, שם כה) ואתנפל לפני ה' ארבעים יום וגו'. ויש תפלה שנעשית לעשרים יום, ממי את למד מדניאל, דכתיב (דניאל י ב) לחם חמודות לא אכלתי עד מלאת שלשה שבועים ימים, ואח"כ אמר ה' שמעה ה' סלחה וגו'. ויש תפלה שנענית לשלשה ימים, ממי את למד מיונה, דכתיב (יונה ב א) ויהי יונה במעי הדגה וגו' ואח"כ ויתפלל יונה אל ה' אלקיו ממעי הדגה. ויש תפלה שנענית ליום אחד, ממי את למד מאלהו, דכתיב (מלכים א; יח לו) ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו'. ויש תפלה שנענית לעונה, ממי את למד מדוד, דכתיב (תהלים סט יד) ואני תפילתי לך ה' עת רצון, ויש תפלה שער שלא יתפלל אותה מפני הקדוש ברוך הוא יענה, שנאמר (ישעיה סה כד) והיה טרם יקראו ואני אענה, ע"כ, הרי לנו כי אף משה רבינו מובחר הבריאה, היה צריך להפציר אל הקב"ה ארבעים יום, דניאל איש חמודות אשר אמרו עליו בגמרא (יומא עז): אמר גבריאל לפני הקב"ה [בההוא עניינא שהיה דניאל מתפלל שלשה שבועים ימים] אם יהיו כל חכמי אמות העולם בכף מאזנים, ודניאל איש חמודות בכף שניה מכריע את כולם, ואפ"ה המתין הקב"ה כל אותו הזמן עד שענה לתפילתו, וכן ביונה הנביא לא נענה אלא עד שלשה ימים, [ובתפילת ציבור בעת התענית - אמרו במשנה (תענית פ"ב מ"א - דף טו.) על הששית הוא אומר מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ע"כ, הרי לנו חשיבות תפילה זו שהתפלל יונה, אשר תקנו חז"ל להתפלל שהקב"ה יענה אותנו כך שהוא נענה, ומכל מקום היה שלשה ימים שלא נענה...], כמו כן דוד מלך ישראל רגל רביעי במרכבה היה לו עת מיוחדת שבו נענה, ואם כן הם הדברים מה נענה אנו אבתריה, אשר בוודאי יכול להיות כי הקב"ה יחפוץ מאתנו להתפלל תפילות רבות עד שירחמו עלינו מן השמים, או שיהיה התפילה נשמעת בעת רצון מיוחדת, על כן ישם כל אחד אל לבו לכל יתייבש מן הרחמים, ויום אחר יום את הקב"ה ידרושון עד שישמע תפילתו ויעשה מבוקשתו.

משל נפלא בענין בקשת התפילה

ובספיה"ק ערבי נחל (וארא דרוש א בהגה"ה) הביא בענין זה משל נפלא לתינוק המתחטא לפני אביו, אם מפצירו הרבה, אי אפשר שיתאפק מלמלאות בקשתו, אכן לפעמים אביו נמנע מלמלא רצון התינוק בבקשתו, כי יודע שייצף ויפסק מלהפצירו, כי אין אותו המבוקש חביב כל כך בעיניו בנו, ולא יפציר בו יותר מדאי, אבל באמת אם

אח"כ התינוק מפציר הרבה ואינו פוסק מהפצרתו מוכרח אביו למלאות בקשתו, ואירע שהתינוק היה חכם ומבין ויהיה בראותו בתחלת הבקשה שאביו נמנע מעשות רצונו, הבין כי אביו חושב שיפסיק מלהפצירו, ואמר לאביו דע לך אבי שהדבר הזה שאני מבקש מאתך אפציר לך עד מאד, כי יש לי צורך בזה מאד, ואם כן מה לך להניחני שאצטער בהפצרה הרבה ואח"כ תתן לי, טוב תתן מיד, ולזה אמר (תהלים פ ג) חנני ה' כי אליך אקרא כל היום, ר"ל לא איעף ולא איגע, ואזעק ואשוע כל היום, עד שבודאי תחנן אותי, לכן חנני מיד, ע"כ המשל, וכעין זה מובא בספר משלי יעקב [ממשליו של המגיד מדובנא] [בפרשתן אות שמ], ואפשר כי הוא עצה ייעוצה לכל אחד לעשותו, ויבקש מעומק לבבו להקב"ה, ובוזה יראה הקב"ה שאכן צריך הוא לאותו דבר במאד מאד, ובכך יענו לו מן השמים תיכף ומיד.

לכל אשר יקראוהו באמת

וזהו שאמר הכותב (תהלים קמה יח) קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ומתאמרא משמיה דהגר"א לבאר האי פסוקא בהקדם דמצינו בו חילוק מצאתי הפסוקים, שנאמרה כב' חלקים עם וי"ו החיבור [כגון, בכל יום אברכך - ואהללה שמך לעולם ועד; גדול ה' ומהלל מאד - ולגדלתו אין חקר, וכן הלאה], ולפי זה היה צריך להיות הלשון בפסוק זה ולכל אשר יקראוהו באמת - עם וי"ו החיבור, [ומתאמרא עוד משמיה דהגר"א, דאיתא בזה"ק על פסוק זה 'לית הכא וי"ו דאיהו חד', ע"כ, א.ה.א. לא מצאתי לע"ש], וביאר הגר"א דאם היה כתוב בו"ו החיבור 'ולכל אשר יקראוהו באמת' כשאר הפסוקים, היה משמעות הפסוק שה' קרוב לכל קוראיו, ויותר לקוראיו באמת, אבל כיון דכתיב בלא וא"ו משמעותו שהסיפא הוא פירושא דרישא שה' קרוב רק לכל קוראיו באמת, [וזה הביאור בזה"ק לית הכא וי"ו, היינו שלא נתחלק לשני חלקים, לפי דאיהו חד, שהחלק השני ביאור לחלק הראשון]. ובאמת דבריו מפורשים במדרש (ויקרא פ"א א, וכן הוא באי"ר פ"א ט) קרוב ה' לכל קוראיו יכול לכל, ת"ל לכל אשר יקראוהו באמת, ע"כ, והוא כענין הנ"ל שהקב"ה עונה לאדם המתפלל, כאשר מבקש באמת מעומקא דלבא.

ראיות מדברי הגמרא באופן בקשת התפילה

וכן איתא בגמרא (ראש השנה יח). היה רבי מאיר אומר, שנים שעלו למטה וחוללין שוה, וכן שנים שעלו לגדרום לידון ודינן שוה, זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל, מפני מה זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל, זה התפלל ונענה וזה התפלל

מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים וק"ל, עכ"ל, ויש לומר ולהעמיס בדבריו כי נתכוין על כל תפילה שבא אצל האדם מתוך שירות ותשבחות על הטובות שגמל הקב"ה עמו מעודו עד היום הזה, על זה אמרינו דאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, ועל פי זה נראה לבאר מה שאומרים בנשמת; עד הנה עזרוננו רחמיך ולא עזבוני חסדיך ה' אלוקינו ואל תטשינו לנצח, והכונה כי מכיון שאנו מודים להקב"ה על כל הטובות שעשה עמנו, ונתבטלה המחיצה ביננו לבין אבינו שבשמים, אזי כיון שאנו נמצאים עם המלך, אנו מבקשים ממנו ואל תטשינו לנצח.

אחרית שנה וברכותיה

הנהה כאשר אנו עומדים באחרית השנה, תפילתנו מאת ה' שישפיע ביתר שאת את ההשפעות שיהיה אחרית שנה טובה ומבורכת, ונראה לקרבו אל הדעת ולהמליץ בזה על פי מה שנוהגים בסעודות חשובות, לתת בסוף הסעודה מיני מתיקה, ויפלא כי פוק חזי עמי דבר כי כשמבאים את המיני מתיקה כולם רצים אחר זה ואף אחד לא רוצה לוותר, ומדוע הרי הבשר והדגים שווה הרבה יותר ממיני מתיקה שנונתים עכשיו ומאכל הרבה יותר חשוב, ומדוע כל אחד מתלהב מהמיני מתיקה, רק הכונה היא כי אנשים רוצים להישאר עם טעם מתוק וערב לחיך, כמו כן אנו מבקשים להקב"ה אשר הרבה טובות גמלנו בכל השנה, מכל מקום בסוף השנה יתן לנו חודש טוב, שיישאר לנו טעם ערב ומתוק משנה זו.

הנהה אנו מתקברים ובאים לחודש הרחמים והסליחות שהחודש הזה מצויין ביותר בענין התפילה להתפלל ולהתחנן ולשוב אל את ה', יעזור השי"ת ויזכנו שנוכח להתפלל תפילה שלימה ונוכח שהתפילה תהיה ככוונה ומעומקא דליבא שיתקיים בנו קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראו באמת, ויגאלנו גאולת עולם מתוך רחמים וחסדים מגולים במהרה בימינו אמן.

הקב"ה שייצא, לכן כחו גדול כל כך, שיכול לפעול יותר מכולם, אף באופן שח"ו הקב"ה יצטרך לקחת את הצדיק מן העולם, לכן עשו תחבולה אמותיהם של הכהנים הגדולים ונתנו להם לאכול, ובכך אף כשהתפלל שרוצה לצאת, מכל מקום כבר לא היה התפלה מעומק הלב כבתחילה, לפי שנוהג שם מהאוכל שמקבל מאמו של כהן גדול.

בענין זמן עת רצון שיתקבל התפילה - אפילו שאינו ראוי

אכן מצינו הביאור בדברי המשנה על דרך אחרת, וכדאיתא בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו) ותימר אכן (קרוב העדה); ואתה אומר כי שהיו נותנין להן מזון שלא יתפללו על בנייהן הא גם אם יתפללו אין תפלתם מתקבלת, תיפתר שהיה עת ועונה (קרוב העדה); תפרש טעמא דמתניתין דחשו שמא עת ועונה הוא לקבלת התפלות אף על פי שאינה ראויה, כ"י דמר (- כמו שאמר) רבי יוסי בן חלפתא עתים הן לתפילה, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבו העולמים בשעה שאני מתפלל לפניך תהא עת רצון, דכתיב (תהילים ט"ו) ואני תפילתי לך ה' עת רצון, ע"כ, ולדרך זו יש להתחזק בכל עת בתפילה באופן אחר, ויחשוב בלבו כי אף אם עדיין לא ראה שיהיה ראוי להיענות מאת הקב"ה, עדיין אפשר כי בעת הזאת בתפילה זו שיתפלל יענה כיון ש'ענת רצון' הוא.

תפילה מתוך הודאה

עוד אופן של תפילה שיש בה חשיבות מיוחדת, הוא כאשר האדם מודה להקב"ה על רוב חסדיו שעשה עמו, ודוגמת ראה לזה מצינו; דהנה אמרו בגמרא (ברכות לב:) אמר רבי אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, ע"כ, וכתב המהרש"א (שם בחיורשי אגרות) וז"ל לענין תפלה דרחמי קאמר דאינה נשמעת כ"כ מיום שחרב ביהמ"ק אבל לענין שבחו ית' ב"ה לקדושה וברכו הא אמרינו דאפילו

ולא נענה, מפני מה זה נענה וזה לא נענה, וזה לא התפלל תפלה שלימה - נענה, וזה לא התפלל תפלה שלימה - לא נענה, ע"כ, הרי לנו שכדי שתתקבל תפילתו צריך שיהיה בבחינה של 'תפלה שלימה'. וכן ייקון ממה שאמרנו במשנה (מכות פ"ב מ"ו - דף י"א) אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו, ע"כ, וידוע מה שנתקשו בזה טובא; א. מה חששו כל כך על תפילותיהם של מי שרצח נפש בשגגה, ובפרט לפי מה שכתב בספורנו (במדבר לה כה, ע"פ עד מות הכהן הגדול) וז"ל בהיות מיני השגגות בלתי שוות, כי מהם קרובות לאונס, ומהן קרובות אל המזיד, נתן לגלות זמן בלתי שווה בכל השוגגים, כי מהם שיהיה שגגתו מעט קודם מיתת הכהן, ומהן שימות הרוצח בגלות קודם שימות הכהן, וזה במשפט הא-ל-י-תברך היודע ועד שיענשו את השוגג כפי מדרגת שגגתו, עכ"ל, נמצא כי סיבת היותו צריך לשהות בעיר מקלט שנים נוספות הוא מפני כוונתו שחשא בזה יותר שהיה קרוב אל המזיד, ואיך יועיל תפילת אדם שהיה קרוב יותר למזיד, שיקילו בדינו כאדם שלא נתכוון בזה כלל, וביותר קשה איך יועיל תפילתו של רוצח בשגגה להיפטר מדינו, יותר מכוחו ותפילתו של כהן גדול שכמלאך ה' צבאות הוא ועומד ומתפלל אל הקב"ה שיחיה, וכי יעלה על הדעת כי מפני שהתפלל הרוצח, אזי מן השמים יקלו מעונשו של רוצח זה, ולכן ימות הכהן הגדול ולא יתקבלו תפילותיו. ובפרט לפי מה שאמרנו בגמרא (ברכות לב:) אמר רבי יוחנן, כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר ידכים דמים מלאו, ע"כ, הרי שבחינת הכהונה הוא בהיותו נקי מכל נדונדו רציחה, ואיך יועיל תפילת רוצח יותר ממי שהוא היפך הגמור מבחינת הרוצח, ועוד מה תועלת יש במה שנותנים להם לאכול, וכי מפני שמקבל את האוכל מאמו של כהן גדול אינו רוצה לשוב אל ביתו, אלא אמרו בעלי המוסר וביארו הכונה בזה, כי הרוצח בשהותו בעיר מקלט אינו יכול לצאת משם, אזי מתפלל מעומק לבו אל

שא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרח

חמש מאות וחמשה עשר פעמים, שנאמר (דברים ג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, ואתחנן בגימטריא הכי הוי, ע"כ, ועל זה אמר לו הקב"ה רב לך אל תוסף, לפי שאם היה מתפלל עוד תפילה אחת כמנין תקט"ז היה נענה, ולזה התכוון משה באמרו ותבט עיני היינו שמכח תשוקתו של משה, ומפני שחיבב את ארץ ישראל שרצה לראותה, ע"כ בענין הראיה נתן לו הקב"ה שיוכח לראותה כרצונו שרצה להיות בארץ ישראל ולעמוד בפניה, וחשב עמו הקב"ה כמו אילו היה מתפלל כמנין שורי תקט"ז תפלות, והיינו שבענין הראיה נענה מאת הקב"ה שהיה בבחינה כאילו עומד באמצע ארץ ישראל ומביט ימה וצפנה ותימנה ומזרח. ויהי רצון שיתגבר בנו כח התשוקה של ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים, ונוכח ונחיה ונראה בביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

אדם הראשון מטפח על פניו, אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע מיד עמד אד"ר ואמר (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת וגו', ע"כ, הרי לנו כי אדם הראשון אמר מזמור זה, ולא משה רבינו. אמנם תשובתו מונחת בצדיה שסיימו במדרש בזה הלשון; א"ר לוי המזמור הזה אדם הראשון אמרו ונשתכח מדורו, ובא משה וחדשו על שמו מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' וגו', ע"כ, ונתפרש ביתר שאת הכונה בזה בפסיקתא (פסיקא מז) אמר אדם הראשון אותו מזמור בלשון שירה טוב להודות לה' וגו', ובא משה התחילו בראשי אותיות שמו מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה', ע"כ, והיינו שתיבות מזמור שיר ליום השבת ר"ת למשה.

שורי בגימטריא תקט"ז - ובענין הראיה זכה משה לבחינה של כניסה לאר"י

אם כן יש לרמוז בזה במה שאמר משה ותבט עיני בשורי כי תיבת שורי בגימטריא תקט"ז, כמנין התפילות שהיה צריך להתפלל, וכדאיתא במדרש (דבר"ד פ"א) ומנין שהתפלל משה באותו הפרק

איך יתכן ענין זה כשעומדים מבחוץ

עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרח וראה בעיניך (ג כו). יש לעיין בזה דלא שייך להסתכל לארבע רוחותיה של ארץ ישראל, אלא אם כן עומד באמצע, ומשה היה עומד מחוצה לה על ראש הפסגה מזרחית דרומית של ארץ ישראל, וכאשר ישא עיניו לראות תימנה ומזרח, יסתכל לצד המדבר.

משה רבינו אמר מזמור שיר ליום השבת

ונראה לפרש בהקדם מה דאיתא בגמרא (בבא בתרא יד) דוד כתב ספר תהלים על ידי עשרה זקנים, על ידי אדם הראשון, על ידי מלכי צדק, ועל ידי אברהם, ועל ידי משה, ועל ידי הימין, ועל ידי ידותן, ועל ידי אסף, ועל ידי שלשה בני קרח, ע"כ, ופירש רש"י (ד"ה ועל ידי משה) וז"ל תפלה למשה וכל אחד עשר מזמורים כסדרן, עכ"ל, ונקמורו בילקוט שמעוני (רמז תתמא) י"א מזמורים שאמר משה בתכסיס של נבואה אמרן, ע"כ), ומזמור תפלה למשה הוא מזמור צ', והנה מזמור צ"ג הוא מזמור שיר ליום השבת, נמצא כי משה רבינו אמרו למזמור שיר ליום השבת, ויש לעיין למה שקשה לכל אחד בענין זה; דזה סותר למה שאמרנו במדרש (בר"ד פכ"ב יג) ויצא קיץ מלפני ה' וכו', פגע בו אדם הראשון א"ל מה נעשה בדיןך, א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל

עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרח וראה בעיניך (ג כו). יש לעיין בזה דלא להסתכל לארבע רוחותיה של ארץ ישראל, אלא אם כן עומד באמצע, ומשה היה עומד מחוצה לה על ראש הפסגה מזרחית דרומית של ארץ ישראל, וכאשר ישא עיניו לראות תימנה ומזרח, יסתכל לצד המדבר. ונראה לפרש בהקדם מה דאיתא כי משה רבינו אמרו למזמור שיר ליום השבת, אם כן יש לרמוז במה שאמר משה ותבט עיני בשורי, אשר בו ירומז כי זכה בענין הראיה לבחינה של כניסה לארץ והיה כאילו עומד באמצע ארץ ישראל ומביט ימה וצפנה ותימנה ומזרח. דהנה תיבת שורי בגימטריא תקט"ז כמנין התפילות שהיה צריך להתפלל לזכות להיכנס לארץ ישראל, ולזה התכוון משה באמרו ותבט עיני היינו בראית הארץ שהיה בי חשק גדול לראותה היה בכח גדול כמנין שורי תקט"ז תפלות, שהיה הראיה בבחינה כאילו נכנס לארץ ישראל.

לקבלת הענין באימ"י: KOLHACHUTZER@GMAIL.COM

לדארות והערות נא להשאיר הדעה במספר המערכת:

079-520-5294